

ИСТОРИЯ НА СЪЮЗА НА БЪЛГАРСКИТЕ ХИМИЦИ. II. ОСНОВАВАНЕ НА СЪЮЗА НА БЪЛГАРСКИТЕ ХИМИЦИ – ИЗБРАНИ ДОКУМЕНТИ

Найден НАЙДЕНОВ
Съюз на химиците в България

Резюме. През 2011 г. се навършват 110 години от основаването на Българското химическо дружество, преобразувано през 1924 г. в Съюз на българските химици. В тази поредица от статии, подготвени от инж. Найден Найденов, секретар на Съюза на химиците в България, се представя колекция от автентични документи, представящи историята на организираното движение на българската химическа колегия и тяхното професионално, научно и научно-методическо списание „Химия и индустрия“. В тези документи се намират имената на цяла плеяда български химици, чиято дейност е от значение за химията, индустрията и образованието. Повечето от тези хора днес са незаслужено забравени и точно в Международната година на химията — 2011 г., изчистването на техните имена от праха на забравата е уместно и необходимо.

Keywords: Union of the Bulgarian Chemists, statute, constituent assembly

Устав на Съюза на българските химици (проект)¹⁾

Цел

Чл. 1. Целта на Съюза е: а) да се грижи за правилното развитие на химичната наука и практика в България; б) да защитава моралните и материалните интереси на своите членове.

Средства

Чл. 2. За постигане на тази цел Съюзът си служи със следните средства: а) сдружава всички химици в България; б) издава съюзен орган и библиотека; в) изучава и обсъжда въпроси, засягащи положението на химията и дава мнения по тях; г) урежда публични четения, реферати и сказки из областта на химията; д) съдейства за сближение между българските химици и индустриалци; е) подкрепя инициативи в областта на химичната индустрия и размяна; з) застъпва се за законните права и интереси на своите членове; и) изглажда сортове между химици или химици и индустриалци; к) учредява взаимоспомагателна каса за членовете си.

Забележка: Точките по т. з и и се възлагат на петочленна комисия, избрана от конгреса.

Състав

Чл. 3. Съюзът се състои от всички химически дружества в България, целите и средствата на които не противоречат на този устав и на конгресните решения. Освен тези членове съюзът може да има още почетни и благодетелни членове. За почетни членове се провъзгласяват лица с особени заслуги за химията в България. За благодетелни членове се провъзгласяват лица, които внесат най-малко 5000 лева в касата на съюза.

Чл. 4. Дружеството може да съществува, ако има най-малко 5 души членове, в противен случай желаещите се записват за такива в най-близкото дружество.

Чл. 5. В един град може да има само едно дружество.

Чл. 6. Всяко дружество се управлява по устав и е автономно във вътрешната си уредба и дейност.

Чл. 7. Влизането на ново дружество в съюза става след одобрение на устава от управителния му съвет.

Чл. 8. Всяко дружество може да повдига въпроси и да предлага мерки от общ съюзен интерес чрез управителния съвет.

Чл. 9. Дружествата посочват кои от техните членове трябва да бъдат защитени или подпомагани материално.

Чл. 10. Всяка дружество е длъжно: а) своевременно да представя на управителния съвет списък от членовете си и всички сведения, които му бъдат поискани; б) редовно да се издължава пред съюзната каса; в) да представя 1 месец преди конгреса писмен отчет за своята дейност и състояние; г) да изпълнява конгресните решения и тия на управителния съвет; д) да се грижи за разпространение на съюзните издания.

Чл. 11. Неизправни спрямо съюза друщества се лишават от право на представителство в конгреса, както и от правата, предвидени в чл. 8 и 9.

Чл. 12. Дружество, което измени на целите на съюза се изключва от последния.

Чл. 13. Редовни членове на съюзните друщества могат да бъдат всички химици, а също и фармацевти, естественици, физици, лекари, инженери и агрономи, които са работили или работят в областта на химията.

Чл. 14. Всеки член плаща членски внос и получава задължително съюзния орган. Когато в едно домакинство има двама или повече съюзни членове съюзния орган може да получава само един от тях.

Чл. 15. Член, който откаже да изпълнява устава и конгресните решения или с дейността си уронва престижа на съюза се изключва по решение на съответното дружество, потвърдено от управителния съвет. Управителният съвет може да поиска от дружествата да се занимаят с дейността на известни свои членове.

Управление

Чл. 16. Съюзът се управлява от конгрес и управителен съвет.

Чл. 17. Конгресът се състои от делегати, избрани измежду членовете на изправните друщества.

Чл. 18. Всяко дружество има право на делегат в конгреса. Друщества, които имат повече от 5 члена имат право на толкова делегати, колкото е броят на членовете им, разделени на пет. Забележка: В конгресните разисквания могат да вземат участие и присъстващите членове не делегати, но без право да гласуват.

Чл. 19. Членовете на управителния съвет са по право делегати на конгреса. Те не гласуват, когато се вземат решения по тяхната дейност.

Чл. 20. Конгресът се събира на редовни заседания веднъж в годината през м. май. Мястото на следващия конгрес се определя от предшестващия.

Чл. 21. Дневният ред се определя от дружествата, заедно с управителния съвет и се оповестява един месец преди датата на свикването.

Чл. 22. При нужда може да се свика и извънреден конгрес от управителния съвет или по решение на 1/2 от дружествата.

Чл. 23. Конгресните решения са задължителни за всички членове на съюза.

Чл. 24. Съюзът се ръководи от петочленен управителен съвет, избран от редовния конгрес чрез тайно гласуване. По същия начин се избират и тримата допълнителни членове. Ако някои член на управителния съвет се откаже от избора или отсъства систематически без уважителни причини от заседанията на съвета, мястото му се заема от първия по гласове допълнителен член.

Чл. 25. Членовете на Управителния съвет избират помежду си председател, секретар и касиер. Секретарят и касиерът получават възнаграждение, определено от конгреса.

Чл. 26. Управителният съвет представлява съюза и го ръководи въз основа на устава и конгресните решения; когато трябва да се предприеме нещо, което не е предвидено в тях, той е длъжен да вземе мнението на дружествата.

Чл. 27. Секретарят завежда съюзната канцелария и държи протоколи за заседанията на Управителния съвет. Той пази съюзния печат.

Чл. 28. Касиерът прибира приходите и води редовно всички касови книжа. Той не може да държи у себе си повече от 1000 лева; останалите внася на името на съюза в кредитно държавно учреждение.

Чл. 29. Членовете на управителния съвет са отговорни дружно и по отделно за делата си само пред конгреса.

Каса

Чл. 30. Приходите на Съюза са: а) 70 % от приходите на дружествата; б) приходът от съюзния орган и издания; в) приходи от дарове, завещания, благодетелни членове и пр. Забележка: При учредяване на съюза 3/4 от капитала на българското химическо дружество преминава в касата на съюза.

Чл. 31. Всички съюзни разходи се извършват по решение на управителния съвет въз основа на бюджет, гласуван от конгреса.

Чл. 32. Редовният конгрес избира между членовете на софийското дружество контролна комисия и трима души, която ревизира поне два пъти в годината съюзната каса, съставя надлежния протокол и баланс и докладва пред конгреса.

Съюзни издания

Чл. 33. Съюзният орган и други съюзни издания се поверяват на тричленен редакционен комитет, избран от конгреса. Неговите членове избират помежду си един главен редактор, чиято работа се заплаща в размер, определен от конгреса.

Забележка: Главният редактор е по право член на управителния съвет.

Чл. 34. Редакционният комитет е длъжен да се съобразява с устава на съюза и конгресните решения. Той действа по специален правилник.

Общи наредби

Чл. 35. Съюзът има печат с надпис наоколо „Съюз на българските химици, а в средата комин, реторта и пр., емблема на химичната наука и индустрия.

Чл. 37. При съюза се урежда взаимоспомагателна и посмъртна каса, която се управлява от специален правилник, одобрен от конгреса.

Чл. 38. Този устав може да бъде изменян само от редовен конгрес по решение на 2/3 от всички делегати.

Правилник за вътрешния ред на Първия учредителен конгрес на българските химици²⁾

Чл.1 Право за участие и глас в заседанията на конгреса има всеки присъстващ български химик.

Чл. 2. Конгресът се открива от председателя на българското химическо дружество. Под председателството на най-стария колега конгресът избира чрез явно гласуване бюро, състоящо се от: председател, двама подпредседатели, четирма секретари и двама квестори.

Чл. 3. Заседанията на конгреса траят на 5, 6, 7 и 8 юни т. г. при следния дневен ред:

4 юни, 9 часа вечерта —

опознавателна колегиална среща в предвечерието на конгреса в ресторант Батемберг;

5 юни, 9 1/2 часа в медицинската аудитория на Университета —

откриване на конгреса: а) Приветствена реч — значение и задачи на конгреса — от председателя на Българското химическо дружество; б) Приветствия; в) „Нови придобивки в химията, реферат от г. З. Караогланов; г) Избиране бюро на конгреса.

3 часа след обед: а) Избор на разни комисии по устава, по бюджета, по резолюциите и др; б) Приемане правилника за вътрешния ред.

6 юни, 9 часа сутринта. Реферати: а) Върху преподаването по химия от Ив. Томов; б) Пробна лекция по химия от Д. Бояджиев;

3 часа след обед: Приемане на устава.

7 юни, 9 часа сутринта. Реферати: а) Контролът върху храните, напитките и пр. от Ил. Цонев; б) Земеделските опитни станции от г-ца М. Стефанова

3 часа след обед: а) Приемане на устава (продължение); б) Гласуване на бюджет.

8 юни, 9 часа сутринта. Реферати: а) Химичната индустрия на България от Л. Йоцов; б) Митническото дело у нас..

3 часа след обед: а) Приемане резолюциите по четените реферати; б) Избор на управителен съвет, редакционен комитет, контролна комисия и пр. в) Разни.

9 юни, Екскурзии.

Чл. 4. Председателят на конгреса се грижи за спазване на дневния ред, установен в чл. 3 на този правилник и ръководи заседанията и гласуването. Той има право да не позволи на говорившите да се отклоняват от поставения за разглеждане въпрос и да отнема думата.

Чл. 5. Всеки присъстващ на конгреса български химик има право да взема думата, да прави предложения и да гласува.

Чл. 6. Думата се дава по реда на записванията, а на докладчиците и референтите — при всяко поискване и с право на 15 минути време за говорене; на тях принадлежи също правото на заключителна дума и след пренията.

Чл. 7. Всеки конгресист, който поиска думата има право на 10 минути време за говорене. Изключение се допуска само с разрешение на конгреса. При разискването на един въпрос всеки може да вземе думата най-много два пъти. Изключение се прави само при искане на думата за внасяне на съществени поправки по разисквания въпрос.

Чл. 8. Предложения за прекратяване на разискванията, за преминаване към друга точка от дневния ред или за вдигане на заседанието, се гласуват веднага, след като бъдат направени. След приемане на предложението за прекратяване на разискванията думата се дава само на записаните да говорят дотогава конгресисти, а също и на докладчика и референта.

Чл. 9. Заседанията на конгреса за законни, колкото членове и да присъстват.

Чл. 10. Измененията в дневния ред могат да станат само ако 2/3 от присъстващите на дадено заседание членове пожелаят това. Предложение за промяна на конгресния дневен ред се представят в края на заседанието на председателя на конгреса и ако са редовно направени, се разглеждат в следващото заседание.

Чл. 11. Избирането на изпълнителните органи на съюза става чрез тайно гласуване. Всички други гласувания са явни. При равногласие решава гласът на председателя.

Чл. 12. Решенията на конгреса се вземат с относително мнозинство.

Учредителен конгрес на българските химици: 5 – 9 юни 1924 г. – Медицинската аудитория на Университета³⁾

Учредителният конгрес обединява българските химици в съюз. През време на заседанията, оживени с голям интерес и ентузиазъм, са прочетени всички обявени доклади и са приети следните резолюции по: 1. Преподаването на химията в общообразователните училища; 2. Развитието на нашата химична индустрия и участието на българския химик в нейното производство; 3. Митническото дело; 4. Контролът върху храните, напитките, лекарствата и други общо употребявани предмети в живота; 5. Химията в опитните земеделски станции; 6. Търговията с химикали в страната.

Конгресът избира следния състав на управителното тяло и другите органи на съюза:

Управителен съвет: председател — З. Караогланов, секретар — Стр. Стоянов, касиер — М. Стефанова, членове — Ив. Площакков и Л. Йоцов; и допълнителни членове — Б. Дойчинов, Кованов и Кръстева.

Техническа комисия: Ю. Митков, Р. Матев, Д. Весов, Д. З. Бояджиев и Н. Спасов.

Контролна комисия: Г. Рашев, Ив. Тетевенска и Цв. Раделова;

Редакционен комитет: главен редактор — Ас Златаров и членове — Ив. Томов, В. Огнянов, Ил. Цонев, Е. Бонев и Ив. Трифонов.

След конгреса (инж.-химик Н. Малеев)

Въпреки големия песимизъм и скептичните предвиждания на много от нашите колеги, първият учредителен наш конгрес привърши бляскаво своята задача и поставени цели. Въпреки очакванията, че той няма да бъде посетен, че между провинциалните, пък и между софийските колеги, царя голяма апатия по учредяването на един съюз на българските химици, предвижданията и песимизмът останаха неоправдани.

Тъкмо обратното, като че ли един само зов бе необходим, за да се пробуди онова притаено и растящо желание за сплотяване, за дружна просветна работа и за здрава и силна професионална защита. Провинциалните колеги, които по видимо показваха слаб интерес, се явиха масово. Имаше градове като Шумен, Пловдив и други, из които всички колеги присъстваха. Повече от 250 делегати пълнеха аудиторията и с трепет очакваха момента за сплотяване, момента, в който те ще изкажат своите болки, ще чуят тези на колегите си, ще си подадат дружно ръка за широка химическа просвета и практика, за силна професионална защита и обща, дружна организация.

Първият председател на Съюза проф. Захари Караогланов

Лошото отнасяне към нас от другите сродни професии, подценяването на химичния труд, знания и практика, грубото игнориране на интересите на химика и недаване на подходящото му място в нашия обществен и стопански живот, като че ли дадоха този голям импулс, това спонтанно, но голямо желание за сдружаване. Само така може да се обясни присъствието на половината от всички наши колеги в страната и то даже из най-далечните крайща като Видин, Бургас, Шумен и др.

Съзнавайки своята мощ, всички колеги-конгресисти бяха със светли лица, чувствайки своята обща сила и тази на своите знания и практика. Българският химик по природа като че ли е израз на скромност, на упорит труд и малко говорене. За тези му ценни качества той бе грубо използван, подценяван и малтретиран, но това бе и подбудата за обединение и обща защита.

Този конгрес бе с двойно по-голямо значение, той бе пръв и учредителен. Сега ясно трябваше да се види има ли съзнание у българския химик за ролята, която той играе в нашия просветен и стопански живот и за ролята, която той за в бъдеще по силата на обстоятелствата ще трябва да играе.

Съзнанието е на лице. Началото е турено при общо и силно желание и воля за работа.

Проф. Асен Златаров — редактор на „Химия и индустрия“

Още в първия конгрес на химика в България бяха поставени важни въпроси за разглеждане и взаимно решение. Паралелно с общата организационна работа той бе повикан да каже своята мощна, тежка дума по злободневни и важни въпроси в страната, а именно: по преподаването на химия у нас, по уредбата на контрола на храните, напитките и лекарствата, по дейността на химика при нашето митническо дело, по уредбата на нашите опитни земеделски станции и най-после по нашата национална индустрия и ролята, която нашият химик ще играе в нея.

Това са все въпроси от голям обществен характер, имащи значение за нашата просветна и обща култура, за нашето народно здраве, за нашата митническа и протекционистична политика, за нашето земеделско стопанство и нашата млада национална индустрия.

Много се говори на конгреса, много ценни мисли се изказаха и подчертаха. Времето беше даже кратко. Всичко що години подред се бе събирало не можеше да се изкаже в няколко дни. Председателството на конгреса бе принудено почти на всеки говоривщ да напомня, че времето му за говорене е изтекло. Това ясно подчертава заинтересованост на колегите и ценност на решенията, които се взеха. Тези решения не са плод на прибързани и моментни настроения. Напротив, те са плод на дълъг и упорит труд, на здрава мисъл и практика.

На мнозина от сродните професионални съюзи, с които ние сме в допирни точки, пък и може би и на много от ръководещите в държавните

учреждения, тези решения няма да се понаврят, Те са обаче плод на обща мисъл и познания, взети при общ вот. Ние със доволство ги полагаме на обща преценка и обща критика. Нека визираните изкажат публично своите впечатления. Ние не си правим илюзията, че решенията ни са съвършени. Те все още имат недостатъци. Обаче за момента това е, което българският химик казва, подчертава и препоръчва на отговорните фактори по тези капитални въпроси за страната ни.

Ние се надяваме, че ще бъдем чути и последвани. Иначе трябва публично и с доказателства да се изтъкнат слабите страни на взетите наши решения. Доколкото това не стане, те ще трябва да се вземат под внимание, те ще импонират.

Организационната работа на конгреса бе също задоволителна,. Конгресът прие своя общ устав, гласува своя бюджет, който още първата година възлиза на около 200 000 лева приход и толкова разход, прие също и правилника за издаването на съюзния орган „Химия и индустрия. Това са общите директиви, които съюзът дава на своите членове. Нататък следва вече самата дейност на всеки съюзен клон, на всеки отделен член. Тук трябва да се насочи вниманието на всички колеги. При съзнателна и усилена организационна дейност на всеки колега, съюзът ни не може да не успее, не може да не стане фактор в страната, чиято дума ще бъде търсена, чакана и най-важно последвана. Нека всеки колега добре се проникне от това и започне дейността си.

Във всеки град с повече от 5 души колеги трябва да се образува клон със своя председател и най-важното със свои секретар-кореспондент, който ще бъде връзка между централата и клона. За секретари трябва да се избират деятелни колеги със силно съзнание за делото, което вършат. На първо време клоновете ще бъдат малки и те не ще играят тази роля, която би следвало да играят. С развитието обаче на стопанския и индустриален живот тяхната роля ще става все по-голяма и по-голяма.

Всички химици, без изключение, следва да се запишат за членове на най-близкия клон. Съюзени всички колеги, ние ще бъдем една мощна сила, както в просветно, така и в професионално отношение. Пагубно, едва ли не престъпно ще бъде, ако някой от колегите стоят вън от съюза. Дълг ще бъде и на околните членове на съюза да ги привлекат и спечелят, като по този начин се изгради единна и обща организация. А в името на общите ни интереси за успеха на химията и практиката тази организация трябва да се изгради.

На съюзния орган трябва да се даде най-широка гласност и разпространение. Всеки колега задължително, по устав, трябва да го получава. Той трябва да проникне и във всяка по-голяма фабрика и предприятие. По този

начин той ще бъде разширен с по-интересно и самотно съдържание. Всеки колега, работещ в една или друга област, с оригинални свои работи трябва да сътрудничи на главния редактор. Нека всички, макар и с малки съобщения от професионален и организационен характер бъдем във връзка със списанието. Лабораториите също ще трябва да излизат с всички сведения за своята дейност.

Централното настоятелство и то с максимум усилия ще трябва да действа. То не трябва да оставя нито един колега некомпенсиран. Позиви, агитации, сказки, реклами, екскурзии и пр. и пр. — всичко трябва да бъде в движение.

Така ние ще се явим готови за следния конгрес, като помислим и за бъдни санкции за невъзприети решения.

Прочие всички на работа. Привличайте съюзни членове и абонати на органа ни.

БЕЛЕЖКИ

1. Химия и индустрия 2, 246-246 (1924).
2. Химия и индустрия 2, 247-248 (1924).
3. Химия и индустрия 2, 303-305 (1924).

HISTORY OF THE UNION OF BULGARIAN CHEMISTS. II. ESTABLISHMENT OF THE UNION – SELECTED DOCUMENTS

Abstract. The Bulgarian Chemical Society was transformed into the Union of the Bulgarian Chemists in 1924. Three authentic documents present this important for the Bulgarian chemists event. The first statutes of the Union are enclosed.

✉ **Eng. Nayden Naydenov**
Union of the Bulgarian Chemists
108, Georgi Rakovski Blvd.
1000 Sofia, BULGARIA
E-Mail: chem.@fnts-bg.org
<http://www.unionchem.org>